

Poezia lui SOLO JUSTER

Poezia lui Solo Juster a apărut în presa de limbă română din Israel, dar este puțin cunoscută în România. Editura Hasefer ne oferă o antologie de autor, intitulată *Iarnă verde*, cu o prefață de Paul Cernat. Volumul este dedicat soției, Mariana Juster, după cum știm, sora regretatului Zigu Ornea. Vom urmări ciclurile de poeme, începând cu *Poeme de un ban*. *Verticală* este un poem ce merită citat în întregime: „Pe verticala unui gând fugar / spre culmi verzi de jad / îmi urc ființa răsucită / ca o sculptură modernistă / cioplită în patru muchii / chip asimetric și bizar / ca o sculptură modernistă / îmi urc ființa răsucită / spre culmi de jad / pe verticala unui gând fugar / ori / poate cad“.

În poemul *Arpeggiu*, poetul cântă o toamnă ca „un munte de culori“ pe care o păstrează, desigur, în memoria perioadei din România, pentru că în Israel, toamna nu este chiar... toamnă. În „Sarabandă“ se vorbește de Sodoma, probabil o trimitere, nu știm care. Frumos sună „emoția mi-aștern pe neanturi“. În *Cântec*, se pune întrebarea „Unde se duc norii?“. Shelley are răspunsul.

În ciclul *Ultimul zămbet*, remarcăm poemul dedicat lui Evtușenko (*A plâns un rus la Babi Yar*), *Ierusalim, Iarnă verde*. Frumos este titlul

următorului ciclu: *Columna secundelor*, iar poemele sunt bine cizelate: *Marianei*, *Îngerii albaștri*, *Ithaca*, *Trista*, *Sonata lunii*. Ciclul *Sensul timpului* este dilematic, în privința realizării poetice (*Sensul timpului*, *Dumnezeul de piatră*, *A opta zi*, *Catedrala gotică*, *Nebunie și extaz*, *Manifest* ș.a.).

Dar *Mama din vis* salvează parțial ciclul. *Clipa sărutului* începe cu muzicalul vers: „Trilul trist de ciocârlie“, dar *Urlă piatră* este o sintagmă „barbară“. *Steaua albă* stă, lîmpede, sub... steaua lui Eminescu, desigur, ne place. Există un exces de „verde“: „lacrima verde“, „pisica verde“, dar există și „ploi gri“, „lebede albe“.

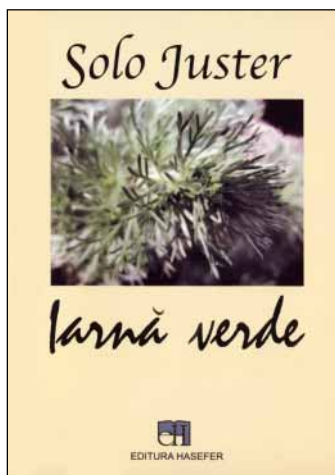
În ciclul *Poezia cea mai acută*, poemul *Aici* exprimă direct nostalgia țării de origine: „rămân aici / cu Dunărea / cu nopțile albastre“. În alt poem: „dar nebunii / nebunii / știu a povesti“, mai departe: „ziua mi se fură pâinea / noaptea mi se fură vise“;

remarcabile - „Falșii profeți“, „Bună dimineața“. Deși nu suntem habotnici, scrierea numelui lui „Dumnezeu“ o preferăm cu literă mare, cu atât mai mult cu cât El este adesea invocat în volum. Poezii sunt, voluntar, involuntar, religioși. *Rumba neagră*, un alt ciclu, conține un convingător *Nu* („nu mai ucideți morții“), *Insula* (la moartea scriitorului Ludovic Bruckstein), *Am mai murit* ș.a. *Fiara lirică* (titlu inedit) este următorul ciclu cu: *Ploaie* („În Canaan / ploaia împlinește rugile / și cântă melodii vechi / de nuntă“), *Tu ești* („Tu ești cum nimeni nu te-a povestit“), *Fiara lirică* („Fiara lirică / în sineami / scormonind / sălaș / urlă sălbatic / la margine de secol“), *În surdină* („tăcut în noaptea mea / îngrop / dezastrul marilor iluzii“) și versuri precum: „în liniștea fognită de vânt / păsări revin în spirală / la cuiuri ce nu mai sunt“. *Al cincilea punct cardinal* - un ciclu reușit în întregime.

Ineditele respiră nostalgia anilor trecuți, o nostalgie filtrată discret prin cuvinte.

Solo Juster scrie cu pană și simțire de poet, indiferent că se gândește la țara de unde a plecat ori că își trăiește intens existența în patria strămoșilor. „Hasefer“ - ul ne oferă un dar ales (redactor Constantin Virgil Bănescu).

BORIS MARIAN

Nava de zbor a lui Boris Marian

Hărnicia publicistului Boris Marian nu l-a împiedicat pe poetul cu același nume să ajungă la a șasea carte de versuri: *Adesea, printre ore solitare*. Nu fac aici o critică de întâmpinare. Boris Marian este un poet consacrat. A fost semnalat sau remarcat de Geo Dumitrescu, Nina Cassian, Maria Banuș, Geo Bogza, Florin Mugur, Alex Ștefănescu, Constanța Buzea...

Să vedem ce ne aduce acest volum. Începem, evreiește, cu o paranteză. E mai dificil de înțeles cum un gazetar, livrat fatalmente evenimentului, își mai găsește disponibilitatea, timpul și locul unei reclusiuni pentru divinele ore solitare. O asemenea îngemănare (introvert/extrovert) nu e totuși excepțională în lumea literelor,

se pot da nume de notorietate (chilie și stadion, totodată!). Iar aparenta ușurință a „balerinului“ nu înseamnă nici ușurătate, nici versificație la întâmplare. Precumoul lui Columb! Încercați, vă rog, și o să vă convingeți... Formal avem aici buni antecesorii: Urmuz, Tzara, surrealiștii... Avem și aluzii (dacă nu citate, precum postmoderniștii) din Eminescu („hai să învățăm murirea“), din Bacovia („sunt câțiva morți în oraș, iubito!“) sau chiar din poezia populară („Miorița, Miorena, plângi zadarnic, unora / mult le place moartea mea“), cu conotații evidente personale... A, era să-l uit pe Villon („Unde-s zăpezile...“). Lecția e bine însușită, cu eleganță și umor (uneori cu „umor negru“!). Absurdul e câteodată

„domesticit“ și răsăr dintr-o dată, când te aștepti mai puțin, mirările și întrebările fundamentale ale omului și uneori ale evreului. O dată cu vorbele „bufonului“ primești și câte o lecție de înțelepciune: „Trăim într-un ospiciu, într-o seră / cine-i nebun mai scrie și mai speră (s.n.). Cea mai cutremurătoare întrebare, care m-a electrocutat, prin noutatea ei naivă și temerară, ne întoarce la un început de „citat“, care, însă, în mod neașteptat, ne spune: „Unde-s zăpezile și zâna din povești / Nefericiți suntem, dar, Doamne, Tu cum ești?“. Să te întrebi, într-o lume bulversată, cum se simte însuși Demiurgul în pielea Lui?! Cred că la noi doar Arghezi ar mai fi cutezat așa un nonconformism. Iar dacă *Șehina* merge și ea în exil și suferă o dată cu omul, parcă ne mai consolează. Am suferit doar „La apa Vavilonului, zici? / La multe [alte] râuri am [mai] plâns...“ (deci și la malul Dâmboviței, Siretului ori Nistrului!). Apoi, acel celebru: *învățați, învățați, învățați*, care, vai, ne-a urmărit decenii, are o concluzie neașteptată, dar logică: „«De rerum natura», citește, învață, / pentru a înțelege [dar] în... altă viață!“. Ni se mai spune că „poetul nu e Dumnezeu“, totuși e și el un demiurg, căci numai el poate, copilărește, să facă „să picure din lună... dudu!“.

Și tot poetul-demiurg construiește o navă nemaipomenită, atât de simplă încât te minunezi cum poate oare funcționa: „nava mea nu are roți / nici aripi și nici nu avea motor / nava mea pentru zbor interior...“.

Deși poetul se plânge că uită mereu „câ-i trebuie Dumnezeu“, deși face apel la El în cel puțin 15 poeme, mai are către El o ultimă rugăminte, știind că „întregul univers e bolnav și nici el nu e prea sănătos“, cere încă o păsuire: „la ușă moartea mea / mă-ntreabă ce mai caut, să scriu încă aș vrea“ (la al 7-lea volum de versuri?)

Să i se împlinescă ruga!

ȚICU GOLDSTEIN

O inițiativă salutară și ecoul ei

Fundația „Idea europeană“ a avut o inițiativă salutară de a publica, la finele anului 2006, o antologie sub titlul „Problema evreiască“. De circa un veac și mai bine apar cărți cu acest titlu ori asemănător, unele binevoitoare, obiective, altele ce se înscriu în parametrii xenofobiei declarate ori sugerate. Volumul de acum adună articole scrise în „Contemporanul“ în ultimii doi-trei ani.

În antologie găsim numele unor personalități cunoscute ori mai puțin cunoscute, dar fiecare articol punctează un aspect definitoriu în campania „anti-antisemită“, direcție ce are tradiții în România de peste un secol. Ion Vianu semnează „Nevroza antisemită“ și începe cu Céline, care, printre altele, declara: „Comunismul nu e altceva decât produsul unui complet evreiesc“. Autorul se referă apoi la „Rinocerii“ lui Ionescu, la antisemitismul de stânga, de dreapta, la „admirația antisemitului“ pentru evrei ș.a. Ovidiu Morar face o istorie a anti-evreismului, începând cu articolul 7 din Constituția de la 1866, apoi articolele fulminante ale lui Slavici,

unele opinii ale lui Eminescu, combătute, în timp, după decenii, de E. Lovinescu, răstăcirea lui Iorga, cuzismul, legionarismul, influența lui Nae Ionescu, atitudinile lui Eliade, Cioran ș.a. Gh. Schwartz scrie cu umor amar: „Problema evreiască este dată de vina evreilor de a nu fi dispărut de pe glob“. Se dau apoi

citate din acad. Nicolae Cajal, fostul președinte F.C.E.R., Nicolae Breban, Ion Ianoși. Irina Petraș semnalează alunecări, excese în discursurile unor contemporani, Geo Șerban pune „Degetul pe rană“ (despre neolegionari). Aura Christi oferă un interviu cu Lyra Benjamin, Anca Pedvis, poetă româno-americană, de origine evreiască vorbește despre „Intelctuali și antisemitism“, Henri Zalis despre „Umanism dezolat și antisemitism“ (Aderca, Sebastian, E. Lovinescu ș.a.), S. Damian se referă la politica pe plan mondial. Un text cunoscut și apreciat al lui Mircea Cărtărescu, „Vina istorică“, și-a găsit locul și aici, în volum. Mai semnează, printre alții, B. Marian, Eugen Cazan, Nicoleta Sălcudeanu, Matei Călinescu, Hary Kuller, Adrian-Paul Iliescu ș.a.

Antologia este alcătuită cu atenție și competență de Aura Christi, redactor la „Contemporanul“ - ideea europeană“. Din păcate, până în prezent, cartea, deși extrem de actuală, nu a fost comentată, după știrea noastră, în presa culturală românească. Așteptăm un ecou, așa cum merită.

B. MEHR

„Lista lui Morar“

Ovidiu Morar a avut o inspirată inițiativă de a scrie despre „Scriitorii evrei din România“ (Ed. Idea Europeană), carte apărută în colecția editată de Aura Christi și Andrei Potlog.

„Idea unui studiu despre scriitorii evrei din România ar putea să intrige pe unii. De ce să fie evreii separați de conaționalii lor? Sunt ei, oare, diferiți? Merită un tratament special?“, scrie autorul în „Argumentul“ său. O singură corectură: nu este vorba de conaționali, ci de concetățeni. De aici și răspunsul. Mihail Sebastian a vrut să fie doar un „om de la Dunăre“. Nae Ionescu la

integrat în „Voi, evreii“. Cartea lui Ovidiu Morar este o carte „reparatorie“. Nu este o enciclopedie, dar este un pas bun. Aceasta nu înseamnă că scriitorii evrei trebuie tratați „în mod diferit“, cum a făcut, de pildă, Marian Popa în cele două volume de „Istorie a literaturii române de azi pe mâine“ (Ed. Fundația Luceafărul, 2001). Din păcate, nici în „Istoria“, scrisă de Alex Ștefănescu, scriitorii evrei din anii 1941-2000 nu se regăsesc la valoarea și aprecierea meritată, dar fiecare istoric are dreptul să se exprime cum crede mai bine.

Să vedem care scriitori se regăsesc în cartea lui Ovidiu Morar. Ronetti-Roman, „unul dintre cei mai înzestrați dramaturgi români“, după cum afirma G. Călinescu, uitat astăzi, necuprins în „Dicționarul esențial al scriitorilor români“. Piesa „Manasse“ a fost jucată la Teatrul Național, sub conducerea lui Al. Davila, susținută de D. Anghel, E. Lovinescu, V. Eftimiu, dar a avut ca adversari pe Vasile Pârvan, Simion Mehedinți, Mihail Dragomirescu ș.a. Interzisă, apoi jucată de teatrele Davila, Bulandra, a fost interzisă, în final, de regimul instaurat în 1944. Felix Aderca (1891-1962), „una dintre cele mai importante personalități ale epocii interbelice“, pe numele său Froim-Zelig Aderca, „este scriitorul a cărui viață, în strânsă conexiune cu opera, reflectă poate cel mai bine drama iudaismului autohton“. Am spune, totuși, că Mihail Sebastian, următorul scriitor prezent în carte, s-a confruntat mai acut cu prejudecata anilor '30, cu extremismul xenofob. Max Blecher, „marele bolnav“, este un caz aparte, care nu ține de condițiile politice. A fost un talent indiscutabil, boala retezându-i zborul spre capodopera visată. Urmează I. Peltz, Ury Benador, Ion Călugăru, H. Bonciu. Dintre avangardiști sunt prezentați Tristan Tzara, B. Fundoianu, Ilarie Voronca, Gherasim Luca.

Recomandăm cititorilor noștri

● MARC SIMON: „Mall“ (Editura Clusium, 2006)

Israelianul Mark Simon a trăit și a fost cineast în România anilor lui Dej și ai lui Ceaușescu. Titlul romanului „Mall“, este denumirea unuia dintre primele magazine mari deschise în București pe Calea Vitan, după 1989, când autorul a revenit în vizită în țara de origine. Pentru cei care au trăit perioada 1940-1989, lectura romanului este o „relecturare“, cu un plus datorat modului de a privi și de a scrie al lui Mark Simon: un scris alert, convingător. Cei care o cunosc mai puțin, vor găsi informații extrem de utile, pentru a înțelege ce a fost, ce s-a schimbat, ce e rău și ce e bine (vorba lui Maiakovski).

● GIORGIO BASSANI: „Grădinile Finzi-Contini“ (Editura Univers, 2007)

Romanul lui Giorgio Bassani, „Grădinile Finzi-Contini“, premiat cu „Viareggio“, în 1962, e o „mărturisire despre o lume dispărută, o elegie, o poveste de dragoste... și altceva. „Bassani descrie mediul cult și rafinat al evreimii înstărite din perioada interbelică“, afirmă cronicarii. „Am vrut să ofer în acest roman o viziune profundă asupra istoriei, o viziune sentimentală, artistică și ideologică“. Bassani este unul dintre cele mai importante nume ale literaturii italiene din secolul XX.

● AHARON APPELFELD: „Badenheim 1939“ (Editura Polirom, 2007)

Reeditarea primului și celui mai cunoscut roman al lui Appelfeld, despre ajunul războiului și Holocaustului. Se simte influența lui Thomas Mann. Traducerea: Antoaneta Ralian.

● F. KAFKA: „Jurnal“ (Editura RAO, 2007)

● JONATHAN SAFRAN FOER: „Extrem de tare și incredibil“ (Editura Humanitas, 2007)

Autorul romanului „Totul este iluminat“, după care s-a realizat un excelent film american, se referă în acest nou roman la tragedia din 11 septembrie 2001, alegând ca personaj central un copil, Oskar Schell.

● LIUDMILA ULITKAIA: „Minciunile femeilor“ (Editura Humanitas)

În 1996, premiul Médicis a fost acordat unei autoare puțin cunoscute în Franța, Liudmila Ulitskaia (în ortografia franceză), pentru nvela „Soniecika“. Editura Humanitas a publicat în 1992, această „bijuterie literară“, ca și „Înmormântare veselă“, în 1998. Traducerile aparțin Gabrielei Russo. Născută în 1943, în zona Ural, după mamă fiind evreică, Liudmila Ulitskaia are două licențe (genetică și științe sociale), a fost asistentă de regie la Teatrul Evreiesc din Moscova, a debutat în 1983 cu literatură pentru copii, a scris nuvele, romane, teatru, eseuri. Cărțile ei au fost traduse în 17 limbi, numele ei fiind bine cunoscut cititorilor din mai multe țări europene. „Minciunile femeilor“ (în original - „Skvoznaia liniya“, adică „linia de trecere“, desigur, prin generații). Titlul în română explicitează intenția autoarei de a dezvălui „misterul feminin“, fantezia și puterea de jertfă, prima povestire fiind o evocare a Penelopei din „Odiseea“. Șocantă, scrisă cu multă măiestrie este povestirea „Diana“. Realul se împletește cu „minciuna“ iluzionistului. Nici povestirile următoare nu dezamăgesc cititorul. Este vorba de perioada 1980-1990 (aprox.), personajele fiind ruși, evrei, de alte etnii, cu destine ciudate, tragice. Liudmila Ulitskaia - un nume de prestigiu. (B.M.M.)